

HET GROENE BOEKJE (lanoo)

Leidraad/ Inleiding

Het Groene Boekje is in wezen de basis van de Nederlandse taal. Hierin staan alle regels, die men in de Nederlandse taal gebruikt. Het gaat over regels t.a.v. klinkers, medeklinkers, accenten, tussen –s, tussen –n, hoofdletters, kleine letters, losse woorden, aaneengescreven woorden, koppeltekens, werkwoorden, etc. Deze regels zijn voor ons allen de basis.

1. Beginselen van de Nederlandse spelling (blz 16):

1.1. Beginsel vd standaarduitspraak

1.2. Beginsel van gelijkvormigheid;

a. we schrijven geen v of z aan het eind ve lettergreep wel v of z bij uitheems: pilav, fez,

b. we schrijven geen dubbele medeklinker aan het eind ve woord, dus niet zitt maar zit, behalve bij uitheemse woorden, zoals: baseball, jazz

c. als een woord eindigt op eem sisklank, dan vervalt de s vh volgend achtervoegsel: maar voor ster geldt dit niet dus: fietsster

Hulpmiddeltje: wel of geen tussen n; zoek dan hulp via andere gelijksoortige woorden, zoals: geboortefeest, geboortekaartje, geboortepremie, geboortebewijs, etc.

1.3. Beginsel van etymologie: spelling ve woord wordt soms bepaald door zijn herkomst, bv.: Franse woord *sérieux* wordt serieus, maar niet bij Franse uitdrukking: iets au *sérieux* nemen.

2. Klinkers (blz 18):

2.1 Verenkeling van lange klinkers in een open lettergreep:

Regel 2.A.

Een lange klinker wordt in een gesloten lettergreep geschreven met 2 tekens, in een open lettergreep met 1 teken, dus bij de aa, ee, oo, uu: staar – staren, heel – helend, koor - koren, zuur - verzuren. Voor ‘*ie*’ geldt het niet èn er zijn vele uitzonderingen, vooral bij uitheemse. De klinkers *eu* en *oe* worden in inheemse woorden altijd hetzelfde geschreven.

2.2 Verdubbeling v medeklinkers op het eind ve gesloten lettergreep.

Regel 2.B.

Een medeklinker schrijven we dubbel na een korte klinker als er op die medeklinker nog een onbeklemtoonde lettergreep volgt, zoals b, d, f, g, k, l, m, n, p, r, s, t, z: netten, biggen, remmen, aerobiccen,

Uitzonderingen op deze regel.

(a) enkele medeklinkers in verbogen en vervoegde vormen van woorden die eindigen op onbeklemtoond: –el, –es, –et, –ig, –ik, –il, –it, –em: dreumesen, lemmeten, leeuweriken, stencilen, Kieviten;

(b) enkel m in afleidingen van plaatsnamen met 2 lettergrepen, die eindigen op –um:

Bussumer, Dokkumer, maar: Blaricummer, Hilversummer

2.3. ee op eind v inheemse woord.

Regel 2.C.

De lange ee wordt ah eind ve inheems woord met 2 tekens geschreven. In een samenstelling of afleiding behouden we deze dubbele klinker. Maar voor –isch schrijven we de e enkel: zee, zeevis, overzeese, tweetjes, tweeën, Goeree, Goereese,
-de regel geldt ook voor sommige uitheemse woorden: trochee, trocheïsch,
- aandacht voor uitheemse woorden die geen grondwoord hebben die eindigen op ee, maar wel afgeleide vormen die eindigen op –eeën, -eeër, -eïsch, -eïsme, -eïstisch:
 farizeeën, farizeeër, farizees, farizeese, farizeïsch, farizeïsme, farizees, Pyreneeën, Pyrenees, Pyrenese; Europeeër, Europees, Europese.

2.4. ee op het eind van een Frans woord.

In het Frans kan een woord eindigen op é (café) of op ée (matinée). In het Nederlands vervalt de accent aigu op de ee: café, comité, matinee, puree, assemblee,

Regel 2.D.

Als de aanduiding eindigt op -ee schrijven we –é voor de mannelijke of sekseneutrale vorm, -ee voor de vrouwelijke vorm: attaché (=m), attachee (=vr); employé (=m), employee (=vr), invité (=m), invitee (=vr)

- voor woorden die als zuiver uitheems worden aangevoeld en die hun accenten niet verliezen, geldt deze regel niet. De vrouwelijke vorm behoudt de –ée: dégénéré (=m), dégénérée (=vr), délégué (=m), déléguée (=vr),

- in verkleinwoorden wordt de slotklinker –é omgezet in -ee: café – cafeetje, prostitué – prostitueetje, logé – logeetje,

2.5. ie of i?

- we schrijven de lange –ie meestal als –ie.

(a) in een gesloten lettergreep: fiets, niet, plezier, lief, actief,

(b) aan het einde van een woord: olie, hatsjie, kwestie, neurie, industrie, bacterie,

(c) in een beklemtoonde open lettergreep die niet aan het einde ve woord komt: gierig,

- we schrijven de lange –ie meestal ook als -i

(a) in een onbeklemde open lettergreep die niet ah eind ve woord komt: figuur, gitaar, libel, miauw, riool

(b) in het achtervoegsel –sch: Russisch, romantisch

(c) in veel uitheemse woorden: taxi, piramide, broccoli, ski, souvenir, bikini, alibi

- echter uitzonderingen op deze vuistregel: we schrijven gieter maar ook liter, jullie, juli

- trema bij: oliën, knieën

2.6. oo voor ch

Regel 2.E. we schrijven de klank –oo met 2 tekens voor de medeklinker -ch, ook in een open lettergreep: goochelaar, loochenen,

2.7. u voor w?

Regel 2.F.

we schrijven de klank –uu met een enkel teken voor de medeklinker -w, ook in een gesloten lettergreep: schaduw - schaduwen, afschuw - afschuwelijk

2.8. gesloten lettergreep voor –aard, -aardig, -achtig

Regel 2.G.

In de laatste lettergreep voor de achtervoegsels –aard, -aardig, -achtig, schrijven we de lange klinkers –aa, -oo, -ee, -uu met 2 tekens: wreedaard, geelachtig, **maar:** hovaardig,

2.9. ei of ij? Bv.: leiden en lijden. Beiden hebben verschillende betekenis.

Regel 2.10. au of ou?**3. Medeklinkers (blz 24):****3.1. k of c?**

- de klank k schrijven we met k in inheemse woorden: kan, bakken, kruipen

- naarmate een uitheems woord zich aanpast aan het Nederlands taalsysteem, wordt ook de schrijfwijze vernederlandst: komedie, karakter, akte, strikt, **maar niet met:** contact, locomotief, product, college, actrice,

- soms schrijven we verwante woorden in de ene vorm met een k en in een andere met een c: kritiek, kritisch - criticus, criticaster; praktijk, praktisch - practicus, practicum; klassiek - classicisme, klasseren, declasseren; vakantie – vacant; akkoord - accorderen

Enkele vuistregels mbt k of c:

(a) we schrijven een c in uitheemse elementen –act, -actie, -actief, -ca, -caresse, -caris, -caster, cateur, -catie, -cator, catrice, -cus, -ect, -ectie, -ectief, -ica, icus, -scoop, -uct, -uctie: bibliothecaresse, bioscoop, fysica, insect, locatie, product, productie, reactie

(b) we schrijven c in de uitheemse elementen –co, -col, -com, -con, -contra, -cor: coalitie, co-educatie, college, colonne, combattief, conclusie, contact, contributie, contrarevolutie, correctie,

- niet elke klank –ko, of -koo aan het begin ve woord valt onder deze regel: koket, kolonie, komiek, konvooi, kosmos,

(c) we schrijven doorgaans -c in de uitheemse elementen –cata, -cate, -crypt, -crypto, -loco, -macro, -micro, necro, -oct aan het begin ve woord: catastrofe, categorisch, cryptisch, locomotief, macrobiologie, microfoon, necrologie, octopus,

- andere woorden worden gespeld met een k: katalysator, katafalk, katapult, oktober,

(d) het woorddeel –elek- in woorden die verwant zijn met elektriciteit, schrijven we met een k: elektriciteit, elektrisch, elektrocutie, elektronica,

3.2. k of qu?

- met qu: aquarium, quasi, cheque, enquête, etiquette, croquet (=spel),

- met kw of k: kwadraat, kwaliteit, kwartier, kroket (=voedsel), etiket,

3.3 t of th?

In sommige uitheemse woorden schrijven we –t als –th, maar:

- niet aan het einde ve woord;

- niet voor een medeklinker;

- niet na -f of -ch.

- met -th: ether, katholiek, methode

- pathie (apathie), -theek (bibliotheek, apotheek),

-thecaris (bibliotheecaris),

-theker (apotheker)

- met –t: allochtoon, astma, atleet, difterie, etnisch, labyrint

- in Engelse woorden en sommige woorden uit het Hebreeuws komt toch een -th aan het eind: sudden death, Goliath

- in inheemse woorden komt -th voor in versteende samenstellingen: thuis, thans, **maar:** nochtans, in namen zoals Drenthe **maar:** Drents

3.4. s of z?

(a) een uitheems woord dat eindigt op een lange klinker plus –s krijgt doorgaans een –z, geschreven als –z, als we er een uitgang aan toevoegen die begint met een toonloze -z:

religieus - religieuze, serieus - serieuze, uitzondering: diffuus - diffuse,

- vrouwelijke beroepsaanduidingen die eindigen op –euse en die varianten zijn van mannelijke vormen op –eur, spreken we uit met een –z, maar we schrijven -s: coiffeuse, masseuse

(b) we schrijven een –s in de elementen –(i)seren, (i)sering, -(i)satie, -siteit: organiseren, organisatie, acclimatiseren, acclimatisering, acclimatisatie, nervositeit, virtuositeit,

3.5. -x of -ks?

Naarmate een uitheems woord zich aanpast aan het Nederlands, wordt ook de schrijfwijze vernederlandst. We schrijven daarom soms –x, soms –ks (zie hiervoor woordenlijst)

- met –x: boxer (=hond of kledingstuk), index, maximum, sextet, taxi, taxeren textiel

- met –ks: bokser (=sportman), seks, sekse, seksclub, seksualiteit, (behalve de Engelse woorden: sexappeal, sexy), taks, tekst,

4. Accenttekens (blz 30):

- vernederlandst: controle, café
- niet aangepast: tête-à-tête

4.1 Vernederlandste Franse woorden:

Regel 4.A.

(1) Een Frans woord is geworden in Nederland verliest zijn accenten:

(2) Alleen de accenten op de -e blijven behouden als dat nodig is om de uitspraak aan te geven

(ad 1) zonder accent: cheque, condoléance, controle, diner, ragout (maar à blijft: 10 à 12 dagen)

(ad 2) nodig voor de uitspraak: ampère, café, enquête, première, scène,

- als het accent niet meer nodig is voor de uitspraak dan schrijven we het niet: dedain, depot, époque, révérence

4.2 Niet-aangepaste Franse woorden

Regel 4.B.

In een woord dat nog echt als Frans wordt gevoeld dan blijven de accenten, vooral voor woordgroepen: tête à tête, déjà vu, maîtresse, maître d'hôtel, belle époque, coûte que coûte

5. Klemtonen (blz 32):

5.1. Klemtoontekens

Regel 5.A.

Het klemtoonteken is -[˘]. Als een klinker of tweeklank met 2 of meer letters geschreven wordt, krijgen de eerste twee een klemtoonteken: dé oplossing, éen oplossing, het kán, vóórkomen, voorkómen, vóór je verjaardag doen, dóén, dóén, niéuwe,

5.2. Uitspraaktekens

Regel 5.B.

Op een -e kunnen we de uitspraaktekens -en gebruiken. Het teken -é geeft -ee, -è geeft -è: hé, hè, héhé, hèhè, éen dag, blèren.

6. Los, aaneen of met koppelteken? (blz 34):

6.A. Vuistregel: een woordgroep schrijven we los, een samenstelling of afleiding schrijven we aaneen. Soms echter ook met een koppelteken.

6.1 Woordgroep los:

Regel 6.B.

Een woordgroep schrijven we met spaties tussen de woorden:

academisch ziekenhuis, veel te ver, huis aan huis, Elisabeth I, ad hoc, in der minne schikken,

6.2 Samenstelling en afleiding aaneen.

Regel 6.C.

De delen van een samenstelling of een afleiding schrijven we aan elkaar vast.

Tuinstoel, overnemen, bedrijfsklaar, paardenbloem, langetermijnplanning, linkerdijsbreuk, onaf, oerstom, antistoffen, pseudoklassiek, onnoemelijk,

Voor de duidelijkheid soms beter een koppelteken te gebruiken: valkuil (val-kuil\ valkuil), parallelelement (parallel-element), massagebed (massa-gebed of massage-bed), identiteitschip (identiteits-chip), tweeënehalf (twee-en-een-half)

6.3 Samenstelling – bijzondere gevallen met koppelteken:

(a) gelijkwaardige elementen:

Regel 6.D.: tussen 2 gelijkwaardige elementen gebruiken we een koppelteken:

pianiste-componiste, een hotel-restaurant, zwart-wit, cultureel-maatschappelijk, politiek-ideologisch

(1) een samenstelling van 2 adjectieven en niet omwisselbaar schrijven we aan elkaar:

sociaalpsychologisch, privaatrechtelijk, sociaalkritisch, sociaalgeografisch, populairwetenschappelijk,

(2) een beroepsnaam + bijvoeglijk nw schrijven we los: sociaal psycholoog, sociaal geograaf, klinisch bioloog, civiel ingenieur, algemeen secretaris

(3) een samengesteld religieuze, levensbeschouwelijke of maatschappelijke strekking als ze uitwisselbaar zijn schrijven we met een koppelteken:

extreem-links, democratisch-liberaal-conservatief of: democratisch-conservatie-liberaal),

(4) als ze niet verwisselbaar zijn dan schrijven we ze aan elkaar (je kunt ze nu niet omwisselen!): christendemocratisch (democratischchristen kan niet), ultranationalistisch,

(5) als 1e deel verwijst naar 'n plaats of bevolkingsgroep dan schrijven we koppelteken:

Nederlands-hervormd, rooms-katholiek, Baskisch-nationalistisch

(6) Als we een zelfst nw vormen op basis v dit soort samenstellingen, behouden we de

schrijfwijze (aaneen of met een koppelteken): een liberaal-conservatief, een links-extremist, een christendemocraat, een Vlaams-nationalist,

(b) samengestelde aardrijkskundige namen:

Regel 6.E.

Een 2delig samengestelde aardrijkskundige naam schrijven we met koppelteken:

Aarle-Rixtel, Knokke-Heist,

Maar ook koppelteken bij: Noord, Zuid, etc., Centraal, Hoog, Laag, Boven, Beneden, Midden, Nieuw, Nederlands, Belgisch, Vlaams, Frans, Latijn, Afro en Indo, bv.: Zuid-Holland, Zuid-Hollands, Midden-Amerika, Nieuw-Zeeland, Nieuw-Zeelander, Vlaams-

Brabant, Vlaams-Brabantse, Frans-Polynesië, New York, New Yorker, een New Yorkreis, Sri Lanka, Sri Lankaans, een Sri Lancareis,

(c) 2^e woorddeel met een hoofdletter.

Regel 6.F.

We gebruiken een koppelteken in een samenstelling voor een woorddeel met een hoofdletter: zwart-Amerikaans, pro-Deadvocaat, anti-Frans, on-Engels,

(d) samenstelling met cijfer, letter of symbool.

Regel 6.G.: we gebruiken een koppelteken in een tweedelige samenstelling voor of achter een cijfer, een aparte letter of symbool.

80-jarige, 65+-kaart, y-as, tussen-s, A4-formaat,

- koppelteken gebruiken we ook na een linkerdeel dat eindigt op een apostrof met een s:
een mama's-kindje, een McDonald's-maaltijd

- een woord gevolgd door letter of cijfer om een categorie aan te geven schrijven we los:
hepatitis B, top 10, vitamine B12

- een samenstelling met een dergelijke woordgroep krijgt slechts 1 koppelteken: een hepatitis B-besmetting, een top 10-plaat,

(e) samenstelling met initiaalwoord, letterwoord of verkorting met hoofdletter.

Regel 6.H.

We gebruiken een koppelteken in een samenstelling voor of achter een initiaalwoord:
tv-kijker, kleuren-tv, IQ-test, bedrijfs-pc-netwerk, CD&V-voorzitter

- een letterwoord schrijven we in een samenstelling vast: pincode, petfles, aidsvirus

- maar...als het met 1 of meer hoofdletters wordt geschreven dan met een koppelteken:
Riagg-centrum, VUT-regeling, AWACS-vliegtuig,

- ook bij klinkerbotsingen gebruiken we een koppelteken: havo-opleiding,

- een samenstelling met een verkorting wordt aaneengeschreven: infostand, hifiketen,
maar wel een koppelteken bij: Benelux-land, Vinex-wijk

(f) grondsoort met bijzondere voor- of nabepaling.

Regel 6.I.

We gebruiken een koppelteken in een samenstelling die bestaat uit een grondwoord met een bijzondere voor – of nabepaling met de elementen:

(1) Met de elementen: niet-, non-, bijna-, oud-, ex-, aspirant-, adjunct-, substituut-, chef-, kandidaat-, interim-, stagiair-, leerling-, assistent-, collega-, meester-, bv.: niet-rookster, oud-burgemeester, ex-gedetineerde, adjunct-commissaris, meester-opzichter,

maar: meestergast, meesterbrein

P.S.: 'oud' schrijven we vast als het niet de betekenis 'voormalig' heeft: oudkomer, oudpapierprijs, oudgediende, **maar:** oud-burgemeester, oud-secretaris, oud-Grieks, oud-kamerheer, Oud-hollands, oud-Indiëganger

(2) met de volgende elementen een koppelteken: -generaal, -president, -testamentair, -verbaal, -militair: directeur-generaal, minister-president, proces-verbaal, auditeur-militair

(3) koppelteken bij een groep of werkstuk, genoemd naar een auditeur of inspirator:
regering-Kennedy, commissie-Pée-Wesselings, zaak-Profumo, rapport-van Traa

(4) koppelteken met 'Sint' of 'St': Sint-Jozef, St-Anna, sint-bernardshond

(5) koppelteken bij zelfnoemfunctie: ik-roman, het-woord, jij-vorm,

6.4. afleiding -bijzonder geval: afleiding van letter, cijfer, symbool of initiaalwoord.

Regel 6.J.

Als het grondwoord een letter, cijfer, symbool of initiaalwoord is dan gebruiken we een apostrof om een meervoud, bezitsvorm, een of een andere afleiding te vormen:

NCRV's eerste uitzending, sms'jes, sms'en, ze hebben ge-sms't, gsm's, gsm'etje, tv'loos,

- Opm.:

a. de achtervoegsels -achtig, -dom, -heid, -schap verbinden we met een streepje, andere met een apostrof: VTM-achtig, 65+-dom AOW'er, 2'tjes

b. een woordvoegsel wordt aan een letter, cijfer, symbool of initiaalwoord verbonden met een koppelteken: al dat ge-sms tegenwoordig, ge-e-maild

6.5. Samenkoppeling met koppelteken:

Regel 6.K.

Een samenkoppeling schrijven we met koppeltekens:

een kruidje-roer-mij-niet, het staakt-het-vuren, het vrouw-zijn, een kant-en-klare maaltijd, laag-bij-de-gronds, een duivel-doet-al, Onze-Lieve-Vrouw,

Samenkoppelingen die we uit andere talen overnemen behouden hun koppelteken of spatie: *a priori, het a priori (maar in een afleiding: a-priorisch), haute couture, deux-cheveux, face-à-main, rez-de-chaussee, trompe-l'oeil,*

6.6. Samenkoppeling in samenstelling.

Regel 6.I.

Als we een samenstelling maken waar een samenkoppeling deel van uit maakt, behouden we de koppeltekens tussen de woorden van de samenkoppeling. De samenkoppeling schrijven we vast aan het andere deel van de samenstelling:

doe-het-zelf - doe-het-zelfzaak, nek-aan-nek - nek-aan-nekrace, kat-en-muis - kat-en-muisspel, heen-en-weer heen-en-weerdienst,

a. Het koppelteken gebruiken we ook in samenstellingen, waarin het rechterdeel verbonden wordt met 2 of meer elementen die met elkaar gelijkwaardig zijn:

zwart-witfoto, woon-werkverkeer,

b. Het koppelteken gebruiken we ook in afleidingen van samenkoppelingen. Het achtervoegsel schrijven we aan het laatste woorddeel van de groep: doe-het-zelver,

6.7 Woordgroep in samenstelling:

(1) samenstelling met woordgroepen: lange afstand - langeafstandsloper of langeafstandsraket, eerste minister - eersteministerportefeuille, tweede kans - tweedekansonderwijs, open haard - nepopenhaard, sociale zekerheid - basissocialezekerheid, **let op:** vice-eersteminister, elfjuliviering, vijftigeurobiljet

(2) samenstelling met uitheemse woordgroep: a capella - a-capellakoor, haute couture - haute-couturewinkel, ad hoc - ad-hocbeslissing

(3) samenstelling of afleiding met meerdelige eigennaam: Middellandse Zee - Middellandse Zeegebied, Abu Dhabi - Abu Dhabireis, Rode Kruis - Rode Kruispost, Koningin Beatrix - Koningin Beatrixestafette, Tweede Kamer - Tweede Kamerleden, Ave Maria - Ave Mariaatje, **maar let op:** Rode Kruis - het mini-Rode Kruis, New Yorker - ex-New Yorker, New Yorks - zwart-New Yorks

(4) samenstelling met woorgroep die eindigt met symbool, letter of cijfer: Karel I-sigaar, Lodewijk XV-meubel, vitamine B12-kuur,

6.8. Woordgroep of samenstelling?

Let op: moeilijk onderscheid tussen woordgroep en samenstelling, bv.: aaneenschrijven en kapotslaan tegenover van elkaar los schrijven en in stukken slaan.

(a) één klemtoon: één woord: een zwart boek tussen gekleurde boeken - een zwartboek over deze affaire, een strategie op lange termijn - een langetermijnstrategie, veelgestelde vragen (=vragen die veel worden gesteld) - veel gestelde vragen (= veel vragen die zijn gesteld),

(b) woordgroep wordt verbogen in het meervoud: een zwart boek - de zwarte boeken, een zwartboek - de zwartboeken,

(c) woordgroep groeit aaneen door veelvuldig gebruik: een portie rodekool - een portie groene kool, zij leert pianospelen - zij leert marimba spelen

(d) verzwakte betekenis: aaneengeschreven: een hoog gebouw - een hogeschool, drank halen - ademhalen

(e) de opbouw geeft een aanwijzing.

(1) 3-delige combinaties waarvan 1^e deel wel bij het 2^e hoort, maar niet bij het 3^e schrijven we aaneen: een langebaanwedstrijd (= een wedstrijd op de lange baan) - maar een korte baanwedstrijd (=een korte wedstrijd op de baan)

(2) als onbepaalde wijs van een samengesteld werkwoord in 1 woord wordt geschreven dan ook het vervoegde ww in 1 woord: wegblijven –dat zij wegblijft - hij is weggebleven,

(3) een voorzetselbijwoord met daar, er, waar, hier schrijven we aaneen: daarboven, erboven, waarboven, hierboven, daarbovenop, erbovenop, waarbovenop, hierbovenop

(4) een bijwoord dat is samengesteld uit voorzetselbijwoorden schrijven we aaneen.

Maar een voorzetselbijwoord schrijven we niet vast aan een voorzetsel dat behoort bij een woordgroep rond een zelfst. nw.: *ze zit achterop – ze zit achter op de fiets, het staat vanboven – zij komt van boven de Moerdijk*

6.9 Aaneenschrijven van telwoorden.

Regel 6.N.

We schrijven een getal in 1 woord tot en met het woord duizend. Na het woord duizend volgt een spatie. De woorden miljoen, miljard, biljoen, etc. schrijven we los.

tweeëntwintig, tweehonderd, tweehonderdtweeëntwintig, tweeëntwintighonderd, tweeduizend tweehonderdentwintig, twee miljoen tweehonderdtwintigduizend tweehonderdtweeëntwintig,

(a) rangtelwoorden in woorden worden op dezelfde manier geschreven.

De tweede, de tweeëntwintigste, de tweehonderdste, de tweeduizend tweehonderdtwintigste, de twee miljoenste, de twee miljoen twee honderdduizend twee honderdtweeëntwintigste,

(b) een rangtelwoord met een cijfer, gevolgd door een e, ste, de krijgt geen apostrof: 1^e, 1ste, 3^e, 3de, 105^e, 105^{de}

(c) teller en noemer ve breuk schrijven we los, behalve als het deel uitmaakt ve

meerledige samenstelling: twee derde van de bevolking, twee zesden van deze taart (= twee stukken die ieder 1/6 zijn), een tweederdemeerderheid, een driekwartsmaat, twee-en-een-half ons

(d) EXTRA: breukgetallen schrijven we aaneen, wanneer ze bijvoeglijk worden gebruikt en los wanneer ze zelfstandig worden gebruikt: drievierde deel, drie vierde is meer dan vijf achtste.

6.10 Andere betekenis, anders geschreven:

alles behalve (ik vind alles behalve mijn pen) - **allesbehalve** (het is allesbehalve plezierig)

even goed (je kunt het even goed als ik) - **evengoed** (je kunt het evengoed laten)

ten minste (we lopen ten minste 10 km) - **tenminste** (kom maar op –tenminste, als je durft)

ten slotte (tenslotte viel het doek) - **tenslotte** (we hadden het tenslotte zelf gekozen)

te veel (ze hebben te veel betaald) - **teveel** (het teveel wordt terugbetaald)

twee maal (twee maal twee is vier) – **tweemaal** (ik heb het tweemaal betaald)

al lang - **allang**, **achter in** - **achterin**, **vlak bij** - **vlakbij**, **dicht bij** - **dichtbij**,

7. Klinkerbotsing (blz 51):

7.1. Welke klinkers botsen?

<u>klinkerbotsing</u>	<u>Geen klinkerbotsing</u>
aa, ae, ai, au	ao
ee, ei, eu	ea, eo
ie, ii	ia, io, iu
oe, oi, oo, ou	oa
ui, uu	ua, ue, uo
	aj, ej, oj, uj
	iji, (=ij+i)
	ay, ya, ey, ye, iy, yi, oy, yo, uy, yu

De combinaties i+j, e+ij, e+ui, i+i leveren een klinkerbotsingen op in een samenstelling: gummi-jas, vanille-ijs, college-uitstap, sproei-installatie, café-eigenaar **maar niet in een ongeleed woord of afleiding:** bijectie, beijveren, geuit, kopiist, **Een accent op een letter neemt de klinkerbotsing niet weg:** café-eigenaar

7.2. Hoe klinkerbotsing te vermijden?

Hoofdregel 7.A.

We vermijden klinkerbotsing in een samenstelling door een koppelteken te gebruiken.
We vermijden klinkerbotsing in een ongeleed woord of in een afleiding door een trema te gebruiken

1. samenselling:

gala-avond, garage-eigenaar, bureau-inhoud, gummi-jas,

2. ongeleed woord:

Kain, poëzie, ruïne, patiënt

3. afleiding: onderzeeër, smeug, beïnvloeden, geërfd

4. Als er zich geen klinkerbotsing voordoet dan schrijven we aaneen: cameraopstelling, koffieautomaat, carrièreoverweging, geleïchtig, geolied, cadeauabonnement, babyeczeem, polyïnterpretabel, juryuitspraak,

Regel 7.B. Bijzonder geval 1: Afleiding met een voorvoegsel van Grieks of Latijn dan schrijven we het voorvoegsel aan het grondwoord vast, maar bij klinkerbotsing krijgt de afleiding een koppelteken. Het gaat om voorvoegsel (of elementen die we als voorvoegsel gebruiken), zoals: aero-, anti-, audio-, auto-, bi-, bio-, co-, contra-, de-, di-, duo-, elektro-, extra-, giga-, intra-, loco-, macro-, micro-, mono-, multi-, neo-, para-, pre-, pro-, proto-, pseudo-, quasi-, re-, retro-, socio-, supra-, tri-, ultra-, en vice, bv.: co-ouder, de-escaleren, mini-essay, pre-emeritaat, pseudo-islamitisch, quasi-intellectueel
 Bij geen klinkerbotsing schrijven we aan elkaar: coauteur, deactualiseren, pseudoklassiek, regeneratie

1. Als zich geen klinkerbotsing voordoet, schrijven we deze voorvoegels vast aan het grondwoord, bv.: coauteur, deactualiseren, pseudoklassiek, regeneratie

2. Om de leesbaarheid te bevorderen kunnen we een facultatieve koppelteken gebruiken na het voorvoegsel. bv.: quasionschuldig, miniuitrusting (of ook: quasi-onschuldig, mini-uitrusting)

7.C. Bijzonder geval 2: een afleiding met achtervoegsel *achtig* krijgt koppelteken bij klinkerbotsing: lila-achtig, opera-achtig, maffia-achtig

7.D. Bijzonder geval 3: Een woord waarin we het uitheemse voorvoegsel niet los kunnen zien van het grondwoord krijgt een trema: coördinatie, maar: co-ouderschap

7.3. Schematisch weergegeven:

	<u>Zonder Latijns of</u>	<u>Grieks voorvoegsel</u>		<u>Met Latijns</u>	<u>of Grieks voorvoegsel</u>
	<u>ongeleed</u>	<u>afleiding</u>	<u>Samenstelling</u>	<u>Ongeleed</u>	<u>geleed</u>
<u>Geen klinkerbotsing</u>	chaos	continueren	cameraopstelling	coalitie	coauteur
ao,ea,eo,ia,oa,ua, ue, iji,ijij,ay,ya,ye,yi,yu	ideaal	geleiachtig	autonomieakkoord	realisatie	regeneratie
	sociaal	buiige	carrièreoveweging	dieet	miniuitrusting
	actualiteit	essentieel	radioantenne	triangel	quasionschuldig
<u>Wel klinkerbotsing</u>	creëren	onderzeeër	gala-avond	coördinatie	co-existentie
aa,ae,ai,au,ee,ei,eu	poëzie	smeuïg	ski-instructeur	reünie	re-integratie
ie,oe,oi,ao,ou,ui,uu	druïde	beïnvloeden	bureau-inhoud	biënnale	macro-economie
(en i+j,e+ij,e+ui,i+i in samenstellingen)	patiënt	essentiële	gummi-jas	preëminent	de-escaleren

7.4 drie of meer opeenvolgende klinkerletters in ongeleden woorden/afleidingen

7.E. Bijzonder geval 4.: als een vd botsende klinkers wordt weergegeven door 2 tekens,

kan alleen de 1^e klinker vd 2^e klank een trema krijgen: reëel, reëen, feeëriek, geëigend, bedoeëen, barbecueën,

- Na een i schrijven we geen trema als er in totaal 3 of meer klinkertekens staan. Bv.: essentieel, keien, uitzaaien

- De eerste letter van een au, ij, oe, ui krijgt nooit een trema. Bv.: geijkt, geoefend, geout, geuit,

- De eerste letter van een ie en ei kan wel een trema krijgen. Bv.: Oekraïns, jezuiet, beëindigd

- Gaat het om de combinatie ie-e dan hangt het van de klemtoon af of er een e wegvalt of niet. Wordt de ie beklemtoond dan schrijven we ieë. Bv.: knieën, calorieën, oliën, chemicaliën

7.5 Uitzonderingen

(a) zoiets wordt aaneengeschreven zonder trema, maar: zo-even heeft een koppelteken.

(b) getallen in letters krijgen bij klinkerbotsing een trema. Bv.: tweeënveertig, drieënhalf,

Maar: we lossen de klinkerbotsing op met een koppelteken als het telwoord gecombineerd wordt met een ander woord. Bv.: twee-eiig, twee-en-een-half, drie-eenheid,

(c) geen trema in de Franse achtervoegsels ien en ienne. Bv.: opticien, lesbienne

(d) geen trema in zuiver uitheemse woorden. Bv.: paella, perpetuum, maestro, baccalaureus, museum, extranei,

(e) geen trema boven een accent. Bv.: carrière, première, variété,

(f) bij afbreking van een oord vervalt het trema op de eerste letter van de volgende tekstregel. bv.: ruïne, egoïsme, continuïteit, decafé iné,

8. Samenstelling met tussenletters e en en (blz 59):

Een samenstelling maken we door 2 of meer woorden aan elkaar vast te schrijven.

8.1 Hoofdregel.

Als linkerdeel v samenstelling een zelfstnwd is dat niet eindigt op toonloze ə dan ‘en’:
hondenhok, perensap, *maar ook* ziekenzorg, *echter:* ziektekiem, secundewijzer, zonneschijn

8A. Hoofdregel. We schrijven de tussenklank als –en als linkerdeel vd samenstelling een zelfstnaamwoord is dat een meervoud heeft op –en, maar geen meervoud op –es. In andere gevallen schrijven we –e.

Brekebeen linkerdeel is werkwoord breken), wiegeliel,(*maar:* wiegedood, linkerdeel is zelfst.naamwoord, nl wieg), spinnewiel (=spinnen),

- Als meerv eindigt op es (zie schema: blz 61):

Schematisch weergegeven:

Is het linkerdeel een zelfstandig naamwoord?

a. Indien nee

schrijf dan –e- (rodekool, knarsetanden)

b. Indien ja

Heeft het linkerdeel een meervoud dat eindigt op –en?

c. Indien nee

schrijf dan –e- (gerstenat, aspergesoep)

d. Indien ja

Heeft het linkerdeel een meervoud op –es?

e. Indien ja

schrijf –e- (weidevogel)

f. Indien nee

schrijf dan –en (perensap, lerarenopleiding, linzensoep)

rodekool, knarsetanden, gerstenat, aspergesoep, weidevogel, perensap, lerarenopleiding, linzensoep

8.2. Drie gevallen, waarin we de hoofdregel niet toepasen.

- Uitsluiting 8.B. Als linkerdeel v samenstelling eindigt op ‘en’ dan zelfde schrijfwijze v dat deel: havengebied, molensteen, keukentafel

- Uitsluiting 8.C.

Bij versteende samenstellingen: apegapen, apekool, apelazerus, apezuur, bakkebaard, bolleboos, deuvekaters, hazewind, kakebeen, kattedelletje, kinnebak, klerezooi, koekepeer, kruizemunt, ruggespraak, scharretong, stedehouder, takkewijf, zinnebeeld

- Uitsluiting 8.D.

Bij zgn oude naamvallen: ’s anderderendaags, goedendag, grotendeels, inderminneregeling, ingebrekestelling, meestentijds, merendeel, ondercurateleplaatsing

8.3 Drie uitzonderingen op hoofdregel:

- Uitzonderingsregel 8.E.

Als linkerdeel v samenstelling verwijst naar persoon of zaak, die uniek is dan een ‘e’:

(uitsluitend over [Onze-] Lieve-Vrouw of [onze]lievevrouw met *zon, maan, hel*): Onze-Lieve-

Vrouwekerk, onzeliëvrouwebedstro, lieëvrouwebeestje, zonnestraal, zonnebank, zonnegod, maneschijn, hellevuur, helleveeg, Koninginnedag, Koninginnefeest, koninginnenacht, **maar:** koninginnensoep, koninginnenhap, koninginnenrit

-Uitzonderingsregel 8.F.

Als linkerdeel v samenstelling een versterkende werking heeft: apetrots, apezat, beregoed, beresterk, beretrots, boordevol, pikkedonker, retegoed, reteslim, reuzeleuk, reuzemooi, reuzegroot, reuzeklein, stekeblind,

maar hoofdregel geldt wel voor: huizenhoog, mijlenver, urenlang, flessengroen, apenstreken, berenhol, leeuwenmoed, reuzenhuis, reuzenstoet, **maar:** klassespeler, klotefilm, reuzemop

-Uitzonderingsregel 8.G.

Als een zelfst. Naamw. Dat een persoon aanduidt een vrouwelijke nevenvorm heeft die alleen verschilt van de mannelijke door een achtervoegsel –e. dan toch –en

studentenkamer, studentenzwangerschap, agentenopleiding.

9. Afleiding met tussenletters –e- of –en-(blz 65):

9.1. Afleiding zonder tussen–n

Regel 9.A.

We schrijven nooit –en- als tussenklank in een afleiding, behalve in sommige gevallen voor de achtervoegsels –achtig, –schap, dom: aanbiddelijk, redelijk, besluiteloos, grenzeloos, **ideeëloos**, stateloos, zedeloos,

- **maar als grondwoord eindigt op een -n dan blijft die behouden:** openlijk, wezenlijk, gewetenloos, meedogenloos, gelegenheid

9.2. Afleiding, met –achtig, -dom, of –schap:

Regel 9.B.

Voor een afleiding met de achtervoegsel –achtig, –schap of –dom passen we de hoofdregel voor de tussenletter –e(n) in samenstellingen toe:

-Het grondwoord heeft geen meervoud dat eindigt op –en, schrijf dan –e.: bv lenteachtig, zijdeachtig.

-Het grondwoord heeft meervoud dat eindigt op –en, maar ook op –es, schrijf dan –e: bv heideachtig, vedettedom

-Het grondwoord heeft alleen een meervoud op –en, schrijf dan –en, bv sterrendom, vorstendom, deskundigenschap.

-Als het grondwoord eindigt op –n dan schrijven we die ook in de afleiding, bv eigendom, wetenschap

10. Samenstelling of afleiding met of zonder tussenletter –s- (blz 67):

Samenstelling maken we door 2 of meer woorden aan elkaar vast te schrijven.

10.1. Hoorbare tussenklank

Regel 10.A.

Als we een extra ‘s’ horen dan schrijven we die ook: dorpskern, meningsverschil, lezenswaard, bezienswaardig,

- a. Wel een tussen-s in: jongensachtig, meisjesachtig inhoudsloos, uitdrukingsloos,
 - b. Geen tussen-s, want die horen we niet in: geelachtig, zenuwachtig, liefdeloos, reukloos,
- variatie in taalgebruik, dat mag allebei:** drug(s)gebruik, gewicht(s)loos, geslacht(s)loos, minister(s)portefeuille, spelling(s)probleem, voorbehoed(s)middel, gladheid(s)bestrijding,
- ander betekenis, dan anders geschreven:** schilder(s)atelier, water(s)nood, zuster(s)school

10.2 Twee sisklanken:

Regel 10.B.

We schrijven een extra ‘s’ in een samenstelling waarvan het rechterdeel met een sisklank begint, als de aanwezigheid van de tussenklank –s- blijkt uit een vergelijkbaar geval, waarbij het rechterdeel niet met een sisklank begint: wandelstraat, stationsstraat, eenmanszaak, bedrijfszeker, handelszaak, dameshoed, **maar:** raadkamer, raadgever, **maar:** raadsman, raadskelder, raad(s)zaal.

11. Werkwoorden (blz. 70):

(zie in deze site op de pagina’s over d’s en t’s en op pagina’s over Engelse en Nederlandse werkwoorden)

12. Engelse woorden in het Nederlands (blz 77):

12.1. Engelse samenstellingen en woordgroepen alleen of los.

Regel 12.A.

Een in het Nederlands gebruikelijke samenstelling v Engelse woorden in één woord:

online, accountmanager, businessclass, download, sciencefiction, voicemail, sixpack,

- dit geldt ook voor driedelige samenstellingen met 2 of 3 Engelse woorddelen:

publicrelationsbureau, humanresourcesafdeling, lowbudgetfilm, latenightshow

- bij klinkerbotsingen of als een vd delen een initiaalwoord, losse letter, cijfer of symbool

is, gebruiken we een koppelteken: demi-john, e-mail, pay-tv, musichall of music-hall,

bodyart - body-art, reallifesoap - real-lifesoap, kwowhowovereenkomst of knowhow-

overeenkomst

Regel 12.B.

Uitzonderingsregel: sommige combinaties krijgen koppeltekens:

a. als gelijkwaardige delen met elkaar worden gekoppeld: singer-songwriter of songwriter-singer, gin-tonic, Dow-Jones, cash-and-carry, rock-‘n-roll, maar let op: Dow-Jonesindex, rock-‘n-rollen

- maar in het geval van bijna reduplicatie schrijven we het woord aaneen: gogogirl, byebye, fiftyfifty, walkietalkie, boogiewoogie

b. als ze ook in het Engels vaak een koppelteken hebben: up-to-date, catch-as-catch-can,

c. als het linkerdeel ‘no’ of ‘non is’: non-profit, no-nonsensepolitiek, no-iron,

d. als rechterdeel een Engelse voorzetselbijwoord is: lay-out, plug-in, stand-by, back-upbestand, all-inpakket, **maar:** pullover, countdown, breakdown, feedback, playback

Regel 12. C.

Uitzonderingsregel. Sommige combinaties behandelen we als een woordgroep. We schrijven de delen los

a. meeste combinaties v bezitsvorm, rangtelwoord of bijv. nmw met een zelfst.nmw: collector’s item, writer’s block, first lady, second opinion, compact disk, intensive care, low budget, big bang,

b. gelegheidsontleningen, meer bepaald woordgroepen die in het Engels los worden geschreven en die men uitdrukkelijk citeert uit het Engels als vreemde taal: designer baby, five o’clock tea, electronic data processing, stiff upper lip, world wide web,

c. Engelse 3-of-meerdelige functiebenamingen: chief executive officer, technical sales assistant, public relations officer,

12. 2. Vervoeging van Engelse werkwoorden

(zie in mijn site in de pagina over (Engelse) werkwoorden).

Regel 12.D.

De stam van een werkwoord van Engelse afkomst schrijven we op dezelfde manier als in het Engels. Die vorm gebruiken we zoals de stam van een inheems werkwoord, bv.: ik downloadde - ik heb gedownload, ik faxte – ik heb gefaxt, golfen, ik golfte of golfde, briefen, ik briefte of briefde, leasen, zij leaset, we leaseten of leaseden, bridgen, ik bridge, zij bridget, we bridgeten of bridgeden, we hebben gebridget of gebridged, ik snooker, ik snookerde, faceliften, ik faceliftte, downloaden, ik downloadde, barbecueën, ik barbecuede, rugbyen, ik rugbyde, upgraden, ik upgradede, saven, ik savede, skaten, ik skatete,

Regel 12.E.

Uitzonderingsregel. Crossen, ik cros, volleyballen, ik volleybalde, paintballen, ik paintball, ik paintbalde,

Regel 12.F.

Uitzonderingsregel. Promoten, ik promootte, score, ik score, scoorde, crossen, ik cros, croste, volleyballen, ik volleybalde

13. Speciale meervouden van zelfst. Naamw. (blz 86):

13.1. Regelmatige meervoudsvorm.

Regel 13.A.

Meervoud met en, b of s: hand – handen, weide - weiden, kind – kinderen

13.2 Woorden die eindigen op een lange klinker

Regel 13.B.

Woorden die eindigen op lange klinker, die we met 1 letterteken en zonder accent schrijven gebruiken we een apostrof voor my: oma's, alibi's, risico's, haicu's, directory's, alinea's, duo's, la's,

- de s wordt aan een woord vast geschreven als het eindigt op een toonloze letter, op een klinker met een accentteken of op klinker die met 2 letters of meer wordt geschreven:

lentes, cafés, bureaux, champoos, sprays,

- ook als we op eind ve woor een klinker horen, maar een medeklinker schrijven dan ook een s er aan vast: escargots, shahs, ayatollahs

14. Bezitsvorm van zelfst. Naamw. (blz 88):

Regel 14.A.

We schrijven de bezits –s vast aan het grondwoord, tenzij dat het eindigt op een lange klinker of een sisklank: moeders kennis, Boons cursiefjes, tantes beroep, Miekés speelgoed, Sarahs paarden,

Regel 14.B.

Als het grondwoord eindigt op een lange klinker, die we met 1 letterteken zonder accent schrijven, dan gebruiken we een apostrof: oma's huis, Antigone's claim, Rossini's huis, Romeo's verdriet, **Dus geen apostrof bij:**

Aimés trots, Manous feest, Guinees havensteden, Stafleus catalogus, Disney's film,

Regel 14.C.

Als grondwoord eindigt op sisklank, dan alleen de apostrof: Agnes' overtuiging, Joyce' laatste roman, Marx' theorie, Márquez' autobiografie,

- ook als grondwoord met s niet wordt uitgesproken passen we de uitzonderingsregel toe: Alexandre Dumas' meesterwerk, Carpentras' bevolking.

- maar als grondwoord eindigt op z of x dan komt de bezits -s vast aan het grondwoord: Deprez's argumenten, Debroux's schuldenlast, Bordeaux's omgeving,

15. Verkleinwoorden (blz 90):

15.1. Hoofdregel.

Regel 15.A.

Van veel zelfst nwd kunnen we verkleinwoorden maken met: -je, -tje, -etje, -pje. Dit schrijven we vast aan het grondwoord: menseje cognacje, zeetje, aardbeitje, souvenirje, kannetje, probleempje,

- Als het grondwoord eindigt op de klank –ng- en ook zo uitgesproken wordt dan eindigt het verkleinwoord op -kje of –etje, bv.: camping - campinkje, leerling – leerlingetje,
- In de lettergrepen voor –etje passen we de regels voor de verdubbeling van medeklinkers toe, bv.: bal -balletje, bon – bonnetje, big – biggetje
- Sommige woorden hebben 2 verkleinvormen, soms met betekenisverschil, bv.: bloem – bloemetje – bloempje, pop – poppetje – popje, heg, hegje - heggetje

15.2. Grondwoord eindigt op lange klinker.

Regel 15.B.

Als grondwoord eindigt op lange klinker, die met 1 klinkerteken geschreven wordt dan voegen ee een klinker toe in het verkleinwoord:

omaaetje, cafeetje, taxietje, autoetje, parapluetje,

Regel 15.C.

Als het grondwoord eindigt op u of y dan gebruiken we apostrof in verkleinwoord:

tiramisu'tje, baby'tje, *maar niet bij:* jockeytje,

15.3. Grondwoorden van Franse herkomst

(a) Frans grondwoord eindigt op een tomeloze klank

Regel 15.D.

Als grondwoord eindigt op –ade, -ave, -ffe, -ine, -ppe, -tte, -ule, -ure, -ute dan hangt de spelling vh verkleinwoord af vd uitspraak: karbonade – karbonaasje, enclave –enclaafe, giraffe – girafje, sardine – sardientje, enveloppe – envelopje, diskette – disketje, molecule – molecuultje, blessure – blessuurtje, paraplu –parapluetje,

- Als de –e in het verkleinwoord wordt uitgesproken of als het grondwoord eindigt op een andere uitgang dan passen we hoofdregel 15.A. toe, bv.: affiche – afficheje, blessure – blessuretje, douche - doucheje, enclave - enclavetje, enveloppe - enveloppetje, giraffe - giraffetje, molecule - moleculetje, cake - cakeje, milkshake – milkshakeje,

(b) Franse grondwoord eindigt op een medeklinker die niet wordt uitgesproken.

Regel 15.E.

Als Franse grondwoord eindigt op onuitgesproken t of d dan voegen we ‘je’ toe, bv.: colbertje, biscuitje, boulevardje, restaurantje,

-andere gevallen: normaal genomen voegen we –tje toe, bv.: souvenirje, dinertje, deux-cheveauxtje, tournedostje, mistralletje, detailtje, reçutje

15.4. Grondwoord is initiaalwoord, letter, cijfer of symbool dan gebruiken we apostrof,

bv.: cd'tje, A4'tje, s'je, m'etje

- letterwoorden en verkortingen worden behandeld als gewone grondwoorden. We hechten achtervoegsel vast aan het woord: radartje, cd-rommetje, profje, demootje, de FAQ'jes, een Benelux'je

16. Hoofdletters of kleine letters (blz. 95):

16.1. Hoofdletters voor een eigennaam.

Hoofdregel 16.A.

Eigennaam (persoon, dier of zaak) krijgt hoofdletter: Wim Smid, Alice Nahon, Snoopy, Amsterdam, de Schelde, het Rode Kruis, Café De Posthoorn,
- soortnaam (persoon, dier of zaak) schrijven we klein: een veertiger, een secretaresse, een beagle, een plein, een provincie, een postkantoor, een arrondissementsrechtbank

16.2. Persoonsnamen

Regel 16.B.

1. Voornamen en familienamen altijd met hoofdletter: Femke, Nasira Louis Paul Boon, Renate Rubinstein

2. Voorzetsels en lidwoorden krijgen in Nederland een kleine letter, als er een voornaam, initiaal of familienaam aan vooraf gaat: De Laat, mevrouw De Laat, mevrouw Van Dijk-de Laat, Marjolein de Laat, M. van Dijk-de Laat.

In België: De Jonghe, mevrouw De Jonghe, mevrouw Van den Bossche-De Jonghe, Rita De Jonghe, R. De Jonghe, R. Van den Bossche-De Jonghe,

- Een aanspreekvorm of de titel schrijven we in lopende tekst met kleine letter: mevr. Augusta de Wit, mr. Eddy Van Vliet, professor Gobelijn, em. prof. dr. J.J. Aerts, dominee Frans Kaat,

Regel 16.C.

Een afleiding van een persoonsnaam krijgt kleine letter.

freudiaans, marxisme, maoïst, victoriaans, montignaccen,

- Ook als de naam van een persoon ongewijzigd wordt gebruikt om een voorwerp te benoemen, vervalt de hoofdletter. Alleen als het voorwerp het product is van de arbeid of creativiteit van de genoemde persoon dan behouden we de hoofdletter. Dat geldt bv.: voor schilderijen, boeken, kledingstukken of voorwerpen die een persoonsnaam als merknaam hebben. Ook de persoonsnamen die zijn gegeven aan schepen of andere voertuigen, behouden de hoofdletter.

een colbert, een bintje, een diesel, een Mondriaan, een Armani, de Mercator, een Ford

Regel 16. D.

Een samenstelling met een persoonsnaam behoudt hoofdletter. Alleen als de genoemde persoon niet betrokken is bij het nieuwe begrip schrijven we een kleine letter:

een Shakespatedrama, een Dylanplaat, een Picassofan,

- Hoofdletter blijft ook als een instelling of merk genoemd wordt naar een persoon: de Van Goghtentoonstelling, de Erasmusschool, een Philipslamp

- Als het verband met de persoon is verzwakt dan verliest het zijn hoofdletter:

Beatlesplaat, *maar:* beatleshaar, Hitlerretoriek, *maar:* een hitlerleven, molotovcocktail,

- Samenstellingen met de naam van een uitvinder/ontdekker krijgen kleine letter:

berlitzmethode, coopertest, dieselmotor, montessorionderwijs, fröbelschool,

- Als we naam los gebruiken om expliciet naar de uitvinder/ontdekker te verwijzen

behouden we de hoofdletter: het downsyndroom, *maar:* het syndroom van Down, zij heeft alzheimer, een alzheimerpatiënt, *maar:* de ziekte van Alzheimer

16.3. Benamingen van plaatsen, windstreken, talen, volkeren

a. Aardrijkskundige namen:

Regel 16. E.

Aardrijkskundige namen altijd met hoofdletter: Amsterdam, Antarctica, de Verenigde Staten, het Andesgebergte, de Schelde, de Sahara, de Poolster

-In niet-wetenschappelijke teksten schrijven we: de aarde, de maan, de zon

Regel 16.F.

Samenstellingen en afleidingen v aardrijkskundige namen behouden hoofdletter:

Nederlandkunde, de Scheldeoevers, Nederlands, Belgisch, een Gentenaar, Zuid-Afrikaans, een Zuid-Afrikaan, een New Yorker

Regel 16.G.

-Naam v windstreek krijgt een kleine letter.

-Als we er een geografisch, economisch of politiek gebied mee bedoelen dan schrijven we het woord met een hoofdletter, maar dit geldt niet voor de afgeleide vorm

-Ook als de naam ve windstrek deel is van een aardrijkskundige naam dan krijgt het een hoofdletter.

(1) windstreek: het noorden, het westen van Frankrijk,

(2) gebied: het Zuiden vraagt meer hulp, de oosterse filosofie,

(3) in aardrijkskundige naam: Zuid-Afrika, Zuidwest-Vlaanderen (= het zuidwesten van Vlaanderen), Zuid-West-Vlaanderen (=het zuiden van de provincie West-Vlaanderen), Noordwest-Friesland, Noord-West-Friesland

Regel 16.H.

Soms denken we bij de soortnaam van een zaak niet meer aan de plaats v herkomst, maar ad kenmerken vd zaak. Dan vervalt de hoofdletter. fles bordeaux, driehonderd gram parmaham, plakje edammer, maar : een plakje Edammer kaas,

-Soms geldt de regel ook voor andere samenstellingen of afleidingen., bv.:

moezelwijn, nijlkrokodil, neerlandistiek, balkaniseren, een belgicisme, bourgondisch leven,

(b) talen en dialecten en daarmee verbonden culturen.

Regel 16.I.

(1) Naam v taal of dialect schrijven we met een hoofdletter

(2) Samenstellingen en afleidingen behouden de hoofdletter, maar werkwoorden en daarvan afgeleide zelfst.nw schrijven we met een kleine letter:

(ad 1) namen van talen en dialecten: het Nederlands, het Fries, het Noordwijkerhouts, het Standaardnederlands,

- we gebruiken het koppelteken of spatie, die ook voorkomen in de aardrijkskundige naam, waarvan de taalnaam is afgeleid: het West-Vlaams, het New Yorks,

- we gebruiken het koppelteken en 2 of meer hoofdletters in de naam ve taal, die is samengesteld met afgeleide aardrijkskundige namen: het Belgisch-Nederlands. het Indo-Europees,

- Na een element als Standaard, Middel, Oud, Nieuw, Hoog, Plat vervalt de hoofdletter in de taalnaam: het Standaardnederlands, het Middennederlands, het Nieuwgrieks, het Hoogduits, het Oud-West-Vlaams, het Plat-New Yorks,

- Een woord dat op een subjectieve manier de taal noemt schrijven we met een kleine letter: steenkolenengels, schoolfrans,

(ad 2) verbogen vormen, samenstellingen en afleidingen met namen van talen en culturen: Duitse romans, Middelnederlandse poëzie, Franssprekende toerist, on-Nederlands, on-Engels,

- Werkwoorden gevorm met een taalnaam en zelfstandig nw, die van zulke werkwoorden zijn afgeleid, schrijven we een kleine letter:

vernederlandsen, verfransing. **Echter:** Oudfries, **maar:** oud-Friese-sport

(c) volkerenRegel 16.J.

(1) Naam v bevolkingsgroep of lid ervan schrijven we met hoofdletter

(2) Een overkoepelende term voor etnische groepen schrijven we met een kleine letter

(3) Als benaming gebaseerd is op (geloofs)overtuiging dan geen hoofdletter

(ad 1) afgeleid v aardrijkskundige naam of specifieke volk: de West-Vlamingen, een Groningse, een Kortrijkzaan, een Palestijn, een Afro-Surinaamse, een Hun, de Kelten, een Eskimo,

(ad 2) overkoepelde term voor etnische groepen: een indiaanse, een zigeuner, een bedoeïen, een mulattin,

(ad 3) gebaseerd op een (geloofs)overtuiging: een protestant, een islamiet

- hetzelfde geldt voor andere afleidingen, bv.: bijv.nw: Koerdisch, Nederlands, indiaans, islamitisch

Opmerkingen:

- spotnamen hebben geen hoofdletters: spanjool, mof, kaaskop, spaghettivreter

- maar in samenstellingen behouden we de hoofdletters of kleine letters: een Vlamingenhater, protestantentaal,

16.4. Benamingen van historische en terugkerende periodes

(a). periodesRegel 16.K.

Historische periodes en tijdsaanduiding krijgen kleine letters:

(1) historisch: de middeleeuwen, de mesolithicum,

(2) indeling van de tijd: maandag, januari, lente, de advent, de ramadan

(b) feestdagen en historische gebeurtenissen.

Regel 16. L.

Feestdagen en historische gebeurtenissen krijgen hoofdletter:

(1) feestdagen: Pasen, Loofhuttenfeest, Suikerfeest, Bevrijdingsdag, Moederdag, Chanoeka,

(2) historische gebeurtenissen: de Tweede Wereldoorlog, de Anjerevolutie, de Endlösung, de Golfoorlog

Opmerking.

Namen van feestdagen schrijven we met een hoofdletter, maar samenstellingen met deze

namen niet: Pasen - paasei, paasfeest, paaszondag, Kerstmis - kerstdag, kerstboom, kerstwensen, Nieuwjaarsdag - nieuwjaarsfeestje, nieuwjaarsreceptie,

16.5. Benamingen van stromingen en overtuigingen

Regel 16.M.

(1) Het woord waarmee we een culturele, maatschappelijke, religieze of artistieke stroming benoemen, krijgt een kleine letter.

(2) Ook een samenstelling /afleiding met die naam schrijven we klein.

(3) Soortnamen voor beoefenaars godsdiensten/overtuigingen en voor religieze praktijken krijgen een kleine letter.

(ad 1). Stromingen: het protestantisme, het socialisme, de renaissance, jugendstil, het dadaïsme,

(ad 2). Samengestelde of afgeleide woorden: een protestant, protestants, een islamiet, een socialist, een renaissancekasteel, een dadaïst,

- We behouden de hoofdletters voor de delen van samengestelde namen als ze duidelijk naar een plaatsnaam wijzen: dus Grieks-orthodox, Nederlands-hervormd, maar: rooms-katholiek, oosters-orthodox

(ad 3) Beoefenaars van godsdienst, godsdienstige praktijken: de paus, de iman, de rabbijn, een jezuïet, een prediking, het vrijdagsgedeb, een bidstond, een eucharistieviering, de biecht,

16.6 Namen van instellingen, merken, titels

Regel 16.N.

(1) De eigennaam waarmee een instelling zichzelf benoemt, krijgt een hoofdletter. Ook samenstellingen met die eigennaam als eerste deel krijgen een hoofdletter.

(2) Als we verschillende instellingen kunnen benoemen met hetzelfde woord dan is dat een soortnaam en die schrijven we met een kleine letter.

(ad 1) eigennamen voor unieke instellingen: Hof v Cassatie, de Hoge Raad, de Knesset, het Vlaams Parlement, **maar: we gebruiken geen hoofdletter voor: parlement** (bv.: het Italiaans en het Duitse parlement)

- Samenstellingen behouden de hoofdletter: Europees Parlementslid, de Tweede Kamerfractie, **maar we schrijven:** een Italiaans parlementslid,

(ad 2) soortnamen: een politiebureau, het stadhuis, het hof van assisen, het gerechtshof

Regel 16.O.

Een merknaam schrijven we met een hoofdletter, tenzij het een soortnaam is geworden:

Dafalgan, Coca-Cola, Esso,

- we behouden de hoofdletter in samenstellingen.

een Philipslamp, een Boeing 737, een Essotank

- soortnamen: een aspirientje, een colaatje, een airbus

16.P.

(1) De titel ve boek, film, theaterproducten, artistieke onderscheiding of evenement schrijven we met een hoofdletter.

(2) Voor een krant, tijdschrift, handelszaak of een organisatie schrijven we de schrijfwijze die de auteur of oprichter heeft gekozen.

(3) Samenstellingen met een titel behouden de hoofdletter.

(ad 1) titels: de Ilias, Het verdriet van België, De tuin der lusten, de Nobelprijs,

(ad 2) namen v kranten: de Standaard, de Volkskrant, Onze Taal, Café De Posthoorn, dEUS

(ad 3) samenstellingen: een Iliasbewerking, een Nobelprijswinnaar, de Daviscupfinale

- naam v heilig boek schrijven we met een hoofdletter, maar: met een kleine letter als het om een exemplaar van het boek gaat.

-Heilige Boeken: de Bijbel, de Koran, een Bijbellezing, een Koranvertaling,

-Bij een exemplaar van het boek: een mooi uitgegeven bijbel, een versierde koran

16.7 Hoofdletters uit respect

(a) aanhef, aanspreking en adres

Regel 16. Q.

(1) In een brief gebruiken we kleine letters als we iemand aanspreken, behalve aan het begin van een zin of tekstregel; ook de voornaamwoorden u en uw hebben een kleine letter.

(2) Om bijzonder respect uit te drukken kan een hoofdletter worden gebruikt.

(ad 1) gewone aanspreking: Geachte lezer, Zeer geachte mevrouw Smid, Mijnheer de voorzitter, De heer S.Streuvelds, Lijsternest, Ingooigem, Wilt u zo vriendelijk zijn hieronder uw handtekening te plaatsen,

(ad 2) met bijzonder respect: Heilige Vader (aanspreking van de paus), Majesteit.

(b) titels en functiebenaming.

Regel 16.R.

Een titel of functiebenaming, al dan niet gevolgd door een naam schrijven we met een kleine letter.

de minister-president, minister Brox, prof. Dr. J. Gobelijn, ds. Gremdaad, prinses Elisabeth, paus Gregorius X

(c) religieuze begrippen

Regel 16.S.

Naam van heilige persoon of begrip schrijven we met een hoofdletter.

God, Jaweh, Allah, de Heilige Maagd (maar: de heilige Thomas), Uw Koninkrijk, een Venusbeeld,

-maar afleidingen schrijven we met een kleine letter.

goddelijk, messiaans, een christusdoorn, een sint-bernardshond

16.8 Zelfstandige naamwoorden uit het Duits.

Regel 16. T.

Zelfstandig naamwoord, ontleend aan het Duits schrijven we met kleine letters:

übermens, schnaps, umlaut, edelweis, apfelstrudel, aha-erlebnis,

- Alleen als dergelijke zelfstandige naamwoorden de waarde van een 'eigenaam hebben dan krijgen ze een hoofdletter: Endlösung, Sturm und Drang, Wehrmacht

16.9 Hoofdletter aan het begin van een zin.

Regel 16. U.

Het eerste woord uit een zin krijgt een hoofdletter:

Gaat Joachim mee op reis?, M'n gsm is gestolen,

- als de zin met een apostrof begint kijkt de daaropvolgende volledige woord de hoofdletter:

'k Heb niets meer gehoord, 's Morgens eet ik yoghurt

- als de zin met een cijfer/symbool begint volgt kleine letter:

67 personen, = is het is-teken,

17. Afkortingen, symbolen, initiaalwoorden, letterwoorden, verkortingen (blz. 113):

17.1. Afkortingen.

Regel 17.A.

Afkorting schrijven we met 1 of meer punten.

p., bv., bijv., blz., mr., H.K.H.,

17.2. Symbolen

Regel 17.B.

Symbolen schrijven we zonder punt: s (=seconde), g (=gram), EUR (=euro), V (=volt), kHz (=kilohertz), mHz (=millihertz), MHz (=megahertz), MB (=megabyte), Ca (=calcium),

- Bij techn en wetensch, zoals gram, uur en seconde gebruiken we een punt: 30 sec. wachttijd, 500 gr. rundergehakt,

17.3. Initiaalwoorden en letterwoorden

Regel 17.C.

Een initiaalwoord of letterwoord schrijven we zonder punten. We nemen de hoofdletters van de afgekorte woorden over. Als een organisatie zelf een schrijfwijze hanteert, die afwijkt van deze regel, dan volgen we het donorprincipe en respecteren we de schrijfwijze.

- initiaalwoorden: pc, btw, wc, NMBS, NS,

- letterwoorden: pin, Riagg, BuZa, SERV

(a) opmerkingen ivm het gebruik van punten.

(1) in of achter initiaalwoorden schrijven we nog wel met een punt.

a.u.b., c.q., a.m.,

(2) in initiaalwoorden die ten onrechte als een bestaand woord kunnen worden gelezen schrijven we punten, tenzij geen twijfel bestaat over de betekenis.

a.s.o. of aso, b.o.t of bot, m.o.k of mok

(b) opmerking ivm gebruik van hoofdletters.

(1) initiaalwoord of letterwoord, ontleend aan andere taal, behoudt zijn spelling, zolang we het als vreemdtaalg aanvoelen: RAM, ADSL, GmbH,

(2) Naarmate letterwoord of initiaalwoord ingeburgerd raakt, verdwijnen de hoofdletters.

aids, aidsvirus, ontadaysen, pin, pincode, pinnen, vip, vipruimte, vipjes, pet, petfles, lat, latrelatie, havo, havoerling, havoër,

- Een letterwoord met 1 of meer hoofdletters behoudt het koppelteken en het apostrof.

AOW - AOW'er, pc - pc-gebruiker, tv - tv-kijker - tv'tje, SIS - SIS-kaart,

(3) Afgekorte namen v wetten, besluiten of overheidsplannen schrijven we met hfdletter.

KB, WVO, VUT, MAP, maar: AMvB, Wajong

(4) Afgekorte namen van ziekten schrijven we met een hoofdletter.

BSE, ME, MKZ,

- ziektes, die tot gewone taalgebruik zijn doorgedrongen schrijven we met kleine letter.

aids, soa

(5) Bij lange lengte met 3 of 4 letters schrijven we met hoofdletters.

WEU, ELF, NAVO, NIOD,

- in alle andere gevallen gebruiken we een hoofdletter aan het begin.

Riziv, Unicef

17.4. Verkortingen

Regel 17.D.

Verkortingen gedragen zich als gewone woorden. Als het om een eigenaam gaat, schrijven we een hoofdletter of respecteren we het donorprincipe.

info, airco, camcorder, hetero, hifi, StuBru, nettiquette, webzine,

- samenstellingen en afleidingen maken we zoals met gewone grondwoorden.

infostand, aircospecialist, hifitoren, infootje, aircootje

- samenstelling met een verkorting, die we met een hoofdletter schrijven, krijgt koppelteken. Een afleiding krijgt een apostrof.

StuBru-medewerker, Benelux-land, Vinex'er.

18. Woorden afbreken (blz. 119):

Hoofdregel 18.A

Een woord wordt afgebroken op de grens tussen twee lettergrepen.

- (a) Tussen de delen van een samenstelling.
- (b) Tussen een voorvoegsel en een grondwoord in een afleiding, bv.: geregeld
- (c) Tussen een grondwoord en een achtervoegsel als dat laatste met een medeklinker begint, of als grondwoord eindigt met een klinkerteken. Bv.: werkster, onderzeeër,
- (d) Op andere plaatsen als we zo veel mogelijk medeklinkertekens naar het tweede deel brengen. Bv.: publiek
- (e) Denk ook aan. Bv.: herfstig, pakezel, programma, sherry'tje wordt dan sherry-tje.

Einde uittreksel 'Groene Boekje'

Eis Bos

Nog enkele moeilijk woorden tot slot:

Pannenkoek, aktetas, ik squashte, ik skiede, een Bordeauxs café, een karbonadetje (of karbonaadje), 50 eurobiljet, Middellandse Zeegebied, pseudoklassiek, re-integratie, accountmanager, ADSL, aids, Standaardnederlands, het New Yorks, paardenbloem (alles met paard een n ertussen), auto-export, auto-onderdeel, auto-ongeluk, auto-ongeval, autoalarm,

=====